

Алла Колодій

вчитель-методист Тернопільської Української гімназії імені Івана Франка,
a.kolodii@gimnasium.te.ua

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ НАСКРІЗНОЇ ЛІНІЇ «ГРОМАДЯНСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» У ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ ПРОЗИ БОГДАНА ЛЕПКОГО

Концепція нової української школи подає таке трактування компетентності: «динамічна комбінація знань, способів, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність». Компетентності поділяються на предметні (формується засоби одного навчального предмету), міжпредметні (виробляються під час вивчення кількох предметів) і ключові (формується в процесі навчання й соціалізації і необхідні особистості для життєдіяльності загалом).

Оновлена програма з української літератури для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів підготовлена на основі чинної програми з урахуванням змін, внесених у 2015 році. Програма базується на вимогах Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392, ідеях «Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа»».

Метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування в них національної самосвідомості, культури, світоглядних орієнтирів, навичок практичного використання досвіду, здобутого за допомогою читання, усвідомлення важливості читання як чинника власного становлення й соціалізації, екологічного мислення й поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Стосовно української літератури предметною компетентністю, за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, буде літературна. Її трактуємо як готовність і здатність працювати з текстами різних

художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення. Відповідно, учня, який володіє такою здатністю, вважаємо компетентним читачем. Йому притаманні такі риси: стійкий інтерес до читання, здатність уявляти й переживати прочитане, критично й рефлексійно мислити, інтерпретувати прочитане, знаходити авторські і творити власні смисли, відчувати естетичну насолоду від художнього слова, відкривати національні й загальнолюдські цінності, жити й творчо діяти в умовах глобалізаційних змін та полікультурного суспільства, цінувати надбання національної культури й поважати здобутки інших народів.

Компетентний учень-читач є суб'єктом навчальної діяльності, що передбачає усвідомлення власних психолого-фізіологічних особливостей, прагнень, мотивів, бажань, таких, як здатність до самостійної організації, здійснення й оцінювання читацької діяльності, а також до особистісних самореалізації, самовдосконалення і самотворення. Саме рівень суб'єктності (сформованість згаданих умінь) є одним із показників особистісного розвитку школяра.

Літературна освіта є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості, виховання громадянина-патріота України, а її зміст базується на засадах загальнолюдських і національних цінностей, принципах гуманізму й демократії.

Українська література також є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду, тому в національному самоусвідомленні, самозбереженні й самоствердженні її роль незаперечна й важлива. Виховання свідомого українця повинно базуватися на історичних і культурних знаннях, традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей.

Ознайомлення з художнім твором, усебічний аналіз змістової, жанрової та естетичної специфіки наблизять учнів до розуміння літератури як вияву мистецтва, потужного чинника світосприйняття та самоідентифікації.

Компетентнісний потенціал забезпечує можливість формування в процесі вивчення предмета всіх ключових компетентностей.

Метою вивчення наскрізної лінії «Громадянська відповідальність» є формування відповідального члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми його функціонування, а також важливість національної ініціативи; ґрунтується у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку держави.

Мета наскрізних ліній – «сфокусувати» увагу й зусилля вчителів-предметників, класних керівників, зрештою, усього педагогічного колективу на досягненні життєво важливої для учня й суспільства мети, увиразнити ключові компетентності.

«Громадянська відповідальність»:

Уміння:

- наводити приклади з художніх творів, де герої проявляють активну громадянську позицію; висловлювати ставлення до порушених проблем;
- твердо, але толерантно відстоювати свої погляди в дискусії;
- працювати в парі, групі, виконувати доручену роль;
- приймати спільне рішення.

Ставлення:

- відчуття себе членом спільноти;
- усвідомлення важливості активної громадянської позиції;
- готовність брати на себе відповідальність.

У письменницькій спадщині Б. Лепкого вагоме місце посідає історична проза, представлена, як малими формами («Каяла», «Вадим», «Сотниківна», «Крутіж»), так і великим епічним полотном – монументальним історичним романом про гетьмана Івана Мазепу, що став підсумком і повним висловом думок митця як соборника та громадянина. Саме завдяки пенталогії («Мотря»

(I, II, 1926), «Не вбивай» (III, 1926), «Батурын» (IV, 1927), «Полтава» (V, VI, 1928-29), «3- під Полтави до Бендер» (VII, 1955)) про великого гетьмана, будівельника Української держави, Лепкий став одним із найвидатніших та найпопулярніших українських письменників ХХ століття, «одним із провідних ідеологів українства, названого ворогами України, як мазепинства».

Звернення Лепкого у 20-х роках до написання Великого прозового твору було не випадковим. Розповідаючи про минуле, письменник-історик ставив діагноз сучасному – аналізував причини поразки національно-визвольних змагань українців на початку ХХ століття.

За словами М. Рудницького, «Мазепа» Лепкого «мав відповісти загальнонаціональній потребі після національної катастрофи: бачите перед собою якнайбільше зразків патріотизму, героїства, самопожертви, прикладів державного будівництва. Б. Лепкий дав глибокий аналіз почуттів головного героя у найтяжчі хвилини його життя, коли необхідно було забути, що ти людина, а стати лише вождем, для якого благо України та добро української нації є першочерговими цінностями, заради яких варто віддати і власне життя. Незважаючи на трагічність історичних подій, твір Лепкого позбавлений песимістичних тонів, тому що залишилися послідовники Мазепиної справи, котрі, усвідомлюючи істину «жертвою одиниці рости гуртове діло», готові йти на будь-яку жертву «ради державної ідеї».

Ми живемо в час неоголошеної, але війни, коли питання вільної особистості, вільної держави звучить особливо гостро. Саме освітяни можуть вплинути на те, щоб Україна залишилася незалежною, суверенною, цілісною державою з рідною українською мовою. Педагоги визначили складові громадянської відповідальності гімназиста:

На уроках української літератури використовують різні форми методичної роботи: методичні квести, майстер-класи, методичні мозаїки, тренінги, прийоми ІКТ («QR-коди», «Меми», «Хмарки тегів», «Кроссенси»), методи критичного мислення («Кубик Блума», «Кластер», «Знаємо-Хочемо дізнатися – Дізналися», «Кольорові капелюшки», «Діаграма Венна», «Асоціативний куц», «Метод прес»).

Для аналізу прозових творів Б. Лепкого варто використовувати випереджувальні завдання (для історичної довідки, портретів персонажів твору) таблиці («причино-наслідкові», «за – проти», «бажаний керівник - художній образ - історична особа»).

Під час проведення уроків найважливіше місце має посідати робота над текстами. Художній твір є найадекватнішим ретранслятором ментальності, цінностей та парадигми мислення нашої доби.

Список використаної літератури

1. Білик Н. Богдан Лепкий «Життя і діяльність». Тернопіль: Джура, 2001, 172 с.
2. Сивіцький М.К. Богдан Лепкий: Життя і творчість. Київ: Дніпро, 1993. 375 с.
3. <https://smzo.ggov.ua.osvita>.
4. <https://naurok.com.ua>.